

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์
Development Model Competencies in active Learning Management of
Teachers Under the Secondary Education Service Area
Office Nakhon Sawan

ปรางฟัน แสงโพธิ์¹ สุพัฒน์นา หอมบุปผา²
Prangfan Sangpo¹ Supattana Hombubpha²
Corresponding Author E-mail: prangfan.sa@nsru.ac.th

Received: 2026-05-25; Revised: 2026-07-10; Accepted: 2026-07-30

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ โดยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ จำนวน 310 คน ได้มาจากรีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็น สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 ผลการวิจัยพบว่า

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีสภาพที่คาดหวังสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของสภาพที่คาดหวังและสภาพที่เป็นจริง อยู่ระหว่าง 0.126 ถึง 0.138

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การใช้และพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีคุณภาพด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความถูกต้องและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

¹Research and Evaluation, Nakhon Sawan Rajabhat University

²อาจารย์ที่ปรึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์¹Student in Master of Education,

²Advisor Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University

Abstract

This study aimed to: 1) investigate the needs for promoting teachers' competencies in active learning management under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan; and 2) to develop and validate a model for promoting teachers' competencies in active learning management under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan. The research was conducted in two phases. The sample consisted of 310 teachers under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan, selected through multi-stage sampling. The research instrument was a questionnaire assessing needs, including the current and desirable conditions of teachers' competencies in active learning management. The reliability of the instrument was 0.98.

The findings revealed that the desirable condition of teachers' competencies in active learning management was overall at the highest level, while the current condition was at a high level. The priority needs index (PNI) ranged from 0.126 to 0.138.

The developed model for enhancing teachers' competencies in active learning management comprised four components: (1) learning management design, (2) learner-centered learning activities, (3) utilization and development of instructional media and innovations, and (4) measurement and evaluation of learning outcomes. The model was rated at the highest level in terms of appropriateness and feasibility, and at a high level in terms of accuracy and utility

Keywords : development model, Competencies in Active Learning

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนความก้าวหน้าขององค์กรและประเทศชาติ โดยมี การศึกษา เป็นปัจจัยหลักในการหล่อหลอมคุณภาพและกำหนดทิศทางการพัฒนามนุษย์ให้มีศักยภาพ (Hrex, 2562) สอดคล้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดสรร เพื่อสร้างต้นทุนทางปัญญาและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564: ก) นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ยังเน้นย้ำถึงการปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองที่มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง มีทักษะการคิดวิเคราะห์ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อนำพาสังคมไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564: 8)

ภาครัฐได้บูรณาการความร่วมมือเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาไทยสู่สากล โดยมุ่งเน้นการสร้างกำลังคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรม (มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ขับเคลื่อนนโยบายเพื่อปรับรูปแบบการเรียนการสอน โดยลดการเรียนภาคทฤษฎีและเพิ่มพื้นที่การปฏิบัติจริงผ่านโครงการ "ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้" ซึ่งมุ่งหวังให้ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562: 7)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกลยุทธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้ในปัจจุบันมักเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยเน้นเพียง "กิจกรรมเชิงพฤติกรรม" มากกว่า "กิจกรรมด้านการรู้คิด" การละเลยกระบวนการลำดับความคิดและการจัดองค์ความรู้อาจส่งผลให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้ลดลง

โดยเฉพาะในขั้นการนำไปใช้และการวิเคราะห์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562: 7) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยการออกแบบแผนการสอนที่ส่งเสริมทั้งปฏิสัมพันธ์และทักษะการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคอุตสาหกรรม 4.0

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self -Assessment Report : SAR) ปีการศึกษา 2566 ของโรงเรียน พบว่าการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงยังไม่เป็นรูปธรรมที่น่าพอใจ ครูยังขาดการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญ และยังขาดการส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังพบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 ลดลงจากปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 0.87 (ภาษาไทย-0.33, ภาษาอังกฤษ-0.61, วิทยาศาสตร์-3.50, คณิตศาสตร์ 0.96) ส่วนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 ถึงแม้ทุกรายวิชาจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ แต่ก็ยังไม่มีความก้าวหน้าสูงกว่าร้อยละ 50 จากผลการทดสอบดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนควรมีการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุธิธรรัตน์ (2561: 75) ที่สรุปไว้ว่า ครูต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการเรียนรู้ตลอดเวลา แต่ถ้าครูคนใดมีแต่องค์ความรู้ด้านศาสตร์การสอนแต่กลับไม่มีศิลปะการสอนก็จะทำให้การเรียนน่าเบื่อหน่าย ผู้เรียนไม่ยอมเรียน เรียนแล้วก็ไม่รู้เรื่องและมีความทุกข์ตลอดการเรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้จะประสบความล้มเหลวมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของครูและสถานศึกษาเพื่อให้ครูมีรูปแบบแนวคิดที่จะประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างรากฐานที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564: 17) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

วิจารณ์ พานิช (2560: 22) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ โดยได้ลงมือปฏิบัติ คิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ขณะที่ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการเรียนรู้

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1. ความหมายของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

อมลวรรณ วีระธรรมโม และคณะ (2559: 6) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะการเรียนรู้เชิงรุกว่า เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยศึกษาผ่านการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง ซึ่งผู้เรียนจะนำทักษะเหล่านี้มาลงมือปฏิบัติ ร่วมกับผู้อื่นมีการปรึกษาหารืออย่างมีส่วนร่วม การแก้ปัญหา การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562: 10) นิยามสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ว่า หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของครูในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สื่อสารทำงานร่วมกับผู้อื่น และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ พร้อมทั้งใช้การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562: 41) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือการลงมือทำ ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ จากกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา

สรุปได้ว่าสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และได้ลงมือปฏิบัติ ใช้กระบวนการทางความคิดในการแก้ไขปัญหา รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยครูผู้สอนมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ เพื่อสร้างทักษะที่หลากหลายให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี (2559: 9-10) ระบุว่า การพัฒนาการเรียนรู้เชิงรุกควรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ลักษณะของกิจกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด หรือทักษะเสริมต่าง ๆ โดยต้องอาศัยการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการออกแบบ

วิจารณ์ พานิช (2560: 11) อธิบายว่า สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ประกอบด้วย การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมส่งเสริมการวิเคราะห์ บรรยากาศการเรียนรู้เอื้อต่อการมีส่วนร่วม การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และสะท้อนผลการเรียนรู้

ศักดิ์รินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล (2563: 41) ได้กำหนดองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้คือ การออกแบบการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การวัดประเมินผลการเรียนรู้

สรุปสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ผู้สอนแสดงออกถึงความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย จัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ประกอบด้วย 4 สมรรถนะ ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การใช้และพัฒนาสื่อ / นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

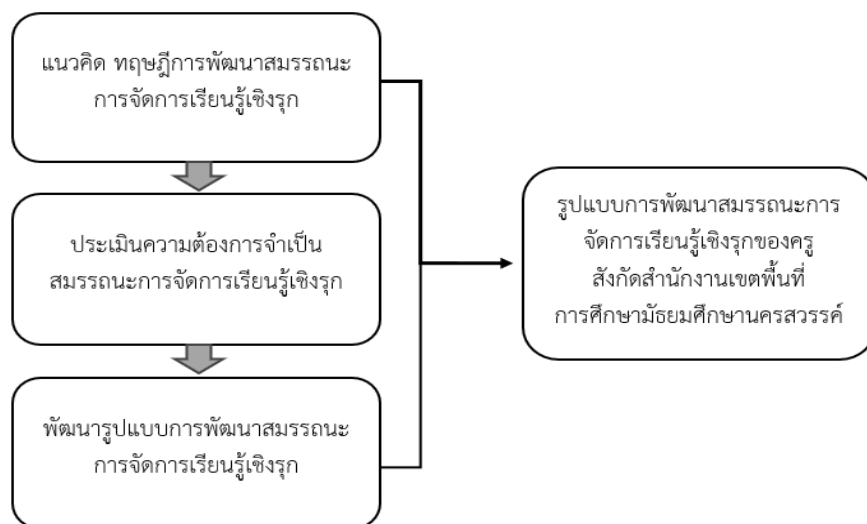
แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น

นภาพร จำเมืองฮาม (2563: 74) กล่าถึงความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็นคือกระบวนการในการจัดลำดับความสำคัญเพื่อการแก้ปัญหาหรือหาความแตกต่างระหว่างสภาพที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นอยู่จริง เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการแก้ไขความแตกต่างนั้น

สุวิมล ว่องวานิช (2558: 22) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการ ประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็น โดยระบุสิ่งที่ต้องการ ให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด และประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มา วิเคราะห์ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าสมควรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างการประเมินความต้องการจำเป็น

จากการศึกษาความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นที่นักวิชาการและนักการศึกษากล่าวไว้ สรุปได้ว่าการประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการจัดลำดับความสำคัญเพื่อแก้ปัญหาหรือหาความแตกต่างต่าง ระบุและกำหนดวิธีการเติมเต็มช่องว่างระหว่างสภาพที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นอยู่จริง เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการแก้ไขความแตกต่าง ปรับปรุง หรือจัดหาทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีแนวทางในการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ระยะที่ 1 สสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 37 โรงเรียน รวม 1,581 คน (ข้อมูลเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1973: 1110-1111; อ้างถึงใน สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555: 49-50) พบว่า ต้องใช้ขนาดตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 310 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดย ขั้นที่ 1 ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) สุ่มเลือกโรงเรียนนอกมาจาก 5 สหวิทยาเขต วิทยาเขตละ 1 โรงเรียน ขั้นที่ 2 ใช้วิธีการแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ให้ได้ตามจำนวนของกลุ่ม และตามสัดส่วนของขนาดโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามความต้องการจำเป็นสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วยสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ/นวัตกรรม และการวัดและประเมินผล และมีข้อคำถาม 3 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็น สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ใน 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ/นวัตกรรม และการวัดและประเมินผล ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ได้กำหนดไว้ลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended-Question)

2.2 การสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2.2.2 ร่างแบบสอบถาม เพื่อศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูใน 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ/นวัตกรรม และการวัดและประเมินผล

2.2.3 เสนอเครื่องมือต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม นำไปปรับปรุง แก้ไข แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จำนวน 3 คน โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการวิจัย (Index of Item - Objective Congruence หรือ IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น เกณฑ์คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ คือจบการศึกษาระดับปริญญาโท หรือ ปริญญาเอก เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาวิจัยและประเมินผลการศึกษา

2.2.4 นำผลคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญของแต่ละข้อคำถามมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องหรือดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับเนื้อหา/จุดประสงค์ ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 0.5 ได้เท่ากับ 0.67-1 ถือว่าข้อคำถามนั้นใช้วัดได้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย

2.2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) มีค่าเท่ากับ 0.977 (ค่าที่สูงเกิน 0.95 เนื่องจากส่วนใหญ่

ผู้ตอบแบบสอบถามตอบไปในทิศทางเดียวกัน) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

2.2.6 นำแบบสอบถามจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลการวิจัย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูล

3.3 นำแบบสอบถามพร้อมกับหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยไปให้กับผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.4 นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ ก่อนที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (สิริพร เสมาทอง, 2564: 115)

4.51-5.00 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 หาค่า PNI ในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

4.3 คำนวณค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Need Index: PNI) โดยใช้สูตร คำนวณด้วยเทคนิค Modified Priority Need Index (PNI_{Modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2558: 280)

4.4 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 3 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อให้ได้รายละเอียดตามประเด็นที่กำหนดไว้

ระยะที่ 2 สร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์

ขั้นที่ 1 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู

1. การยกร่างรูปแบบ นำผลการศึกษาความต้องการจำเป็น สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใน 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ/นวัตกรรม และการวัดและประเมินผล มายกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2. การตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

2.1 ผู้เชี่ยวชาญ หรืออาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 4 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 3 คน รวมเป็นผู้ให้ข้อมูล 9 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่มีโครงร่างการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

1) กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ/นวัตกรรม และการวัดและประเมินผล

2) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อร่างแนวทางการพัฒนา

2.1) วิเคราะห์ สังเคราะห์ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2.2) สร้างเครื่องมือในการสนทนากลุ่มเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของการใช้ภาษา

2.3) นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยของความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในการทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

2) ผู้วิจัยส่งหนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มถึงผู้ทรงคุณวุฒิ

3) ดำเนินการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2568 ณ โรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิมจังหวัดนครสวรรค์

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดย สรุปประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการสนทนากลุ่มทำการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ตามข้อเสนอแนะและมติของกลุ่มสนทนา

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู

การประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามแบบมาตรฐานการประเมินของ McMillan and Schumacher (2001)

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน กลุ่มครู 30 คน จำนวน 35 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเชิงประจักษ์ อาทิ วิทยากร ครูแกนนำ หรือมีผลงานทางวิชาการและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ หรือผู้ที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพด้านการพัฒนาสมรรถนะครู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ด้านความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบประเมินและเก็บแบบประเมินด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทำการปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู พบว่า สภาพที่คาดหวังสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.68) สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14) และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของสภาพที่คาดหวังและสภาพที่เป็นจริง อยู่ระหว่าง 0.126 ถึง 0.135 เมื่อพิจารณาสภาพที่คาดหวังรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ลำดับแรก คือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.71), รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.69), การใช้สื่อ/นวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.67), และสุดท้าย คือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.66) เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นแต่ละประเด็น พบว่า ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$ = 0.135) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$ = 0.133), การใช้สื่อ/นวัตกรรม ($PNI_{Modified}$ = 0.128), และการวัดและประเมินผล $PNI_{Modified}$ = 0.126) มีความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้ายดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู

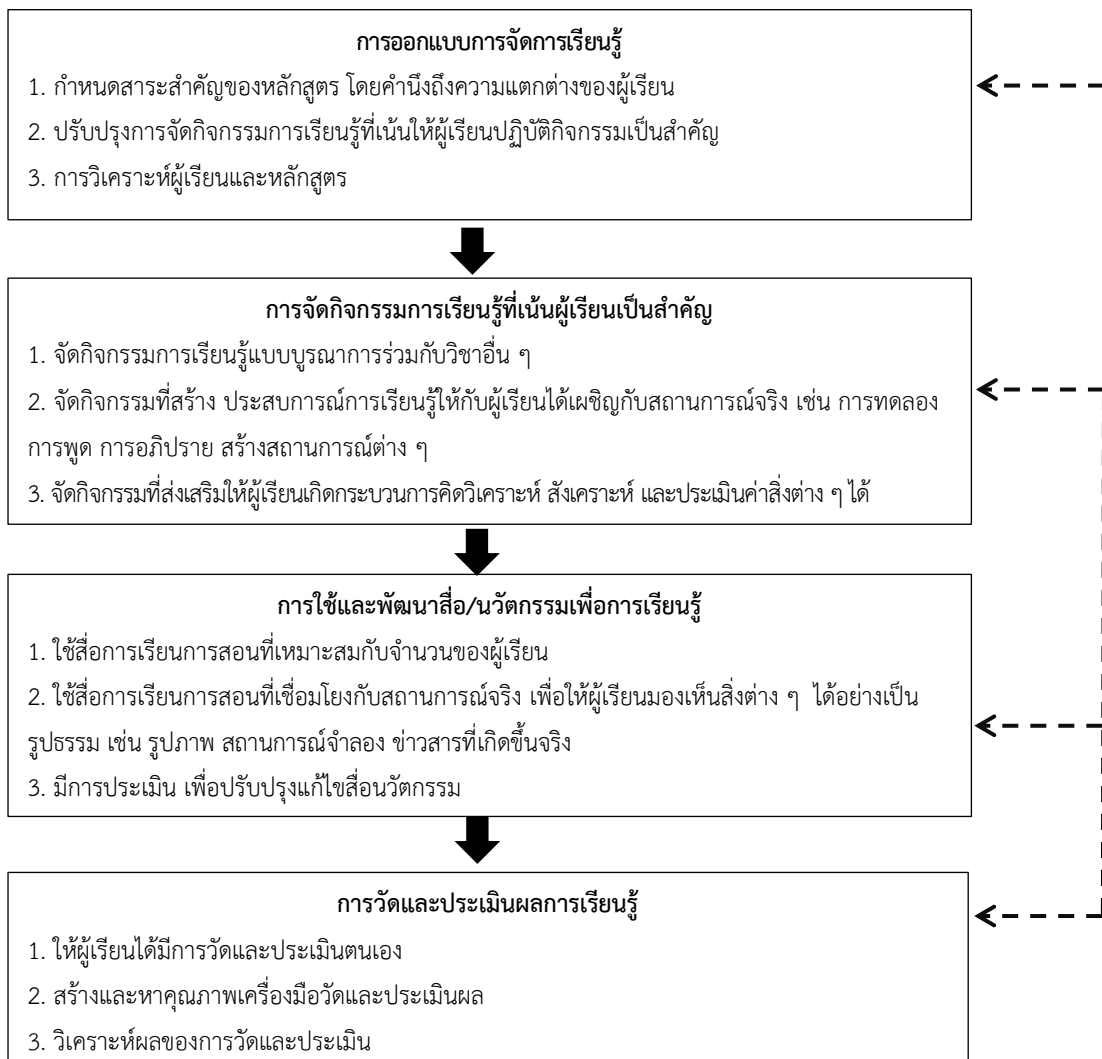
ที่	รายการ	สภาพที่คาดหวัง (I)	สภาพที่เป็นจริง(D)	$PNI_{Modified}$	ลำดับ
1	การออกแบบการจัดการเรียนรู้	4.71	4.15	0.135	1
2	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.69	4.14	0.133	2
3	การใช้สื่อ / นวัตกรรม	4.67	4.14	0.128	3
4	การวัดและประเมินผล	4.66	4.14	0.126	4
รวม		4.68	4.14	0.131	

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

2.1 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู

ยกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยนำผลการศึกษาความต้องการจำเป็นสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใน 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สื่อ / นวัตกรรม และการวัดและประเมินผล มายกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

จากการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ผู้วิจัยสรุปโครงสร้างองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู แสดงองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การใช้และพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผล การเรียนรู้โดยมีความสัมพันธ์เชิงกระบวนการต่อเนื่อง และมีข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ภาพรวมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความถูกต้อง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.13) ความเหมาะสม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.29) ความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.71) และความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.14) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วย กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมของโรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษา	ผลการประเมิน							
	ความถูกต้อง		ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็น ประโยชน์	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
การออกแบบการจัดการเรียนรู้								
1. กำหนดสาระสำคัญของหลักสูตร โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน	4.22	0.66	4.78	0.44	4.78	0.44	4.11	0.60
2. ปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเป็นสำคัญ	4.44	0.52	4.67	0.50	4.56	0.52	4.44	0.72
3. วิเคราะห์พื้นฐานผู้เรียน	4.56	0.53	4.44	0.52	4.89	0.33	4.33	0.50
เฉลี่ย	4.40	0.36	4.62	0.42	4.74	0.27	4.29	0.20
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้								
1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับ วิชาอื่น	4.11	0.33	4.78	0.44	4.67	0.50	4.22	0.66
2. จัดกิจกรรมที่สร้าง ประสบการณ์การ เรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ จริง เช่น การทดลอง การพูด การอภิปราย สร้างสถานการณ์	4.44	0.72	4.67	0.50	4.67	0.50	4.44	0.52
3. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด กระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินค่าสิ่งต่างๆ ได้	4.22	0.44	4.33	0.50	4.33	0.50	4.22	0.66
เฉลี่ย	4.27	0.19	4.58	0.17	4.52	0.31	4.25	0.27
การใช้สื่อ/นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้								
1. ใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับ จำนวนของผู้เรียน	4.44	0.52	4.33	0.50	4.56	0.52	4.00	0.70
2. ใช้สื่อการเรียนการสอนที่เชื่อมโยง กับสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่ง ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ข่าวสาร	4.56	0.53	4.67	0.50	4.44	0.52	4.11	0.60
3. มีการประเมิน เพื่อปรับปรุงแก้ไขสื่อ นวัตกรรม	4.33	0.70	4.56	0.52	4.56	0.52	4.22	0.44

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู (ต่อ)

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้วย กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมของโรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษา	ผลการประเมิน							
	ความถูกต้อง		ความ เหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็น ประโยชน์	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้								
1. ให้ผู้เรียนได้มีการวัดและประเมินตนเอง	4.67	0.50	4.33	0.50	4.33	0.50	4.11	0.33
2. สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและ ประเมินผล	4.22	0.44	4.56	0.52	4.44	0.52	4.22	0.44
3. วิเคราะห์ผลของการวัดและประเมิน	4.33	0.50	4.78	0.44	4.56	0.52	4.00	0.00
เฉลี่ย	4.40	0.32	4.55	0.33	4.44	0.33	4.11	0.16
ค่าเฉลี่ยรวม	4.35	0.13	4.57	0.29	4.53	0.17	4.19	0.14

อภิปรายผล

1. จากผลสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู พบว่า สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งอาจเป็นเพราะมองเห็นถึงการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่ครูเป็นผู้บ่อนข้อมูลให้นักเรียนเพียงฝ่ายเดียว ความต้องการของนักเรียนและครูไม่ตรงกัน นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียน เกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ครูสอน เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นแต่ละประเด็น พบว่า ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การใช้สื่อ/นวัตกรรม, และการวัดและประเมินผล มีความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้สอนไม่ได้ออกแบบการเรียนการสอน ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ครูไม่ได้การออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้แสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูส่วนใหญ่เน้นการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการท่องจำทั้งที่กำลังใช้หลักสูตรที่ต้องสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภาพร จำเมืองฮาม (2563) ซึ่งให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสภาพจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสังกัดอาชีวศึกษานครราชสีมา โดยมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การออกแบบการเรียนรู้ 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และ 3) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาสมรรถนะที่ครอบคลุม 5 องค์ประกอบ ซึ่งผลการประเมินยืนยันว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงในระดับมากที่สุด

สภาพที่คาดหวังสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในด้านการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา ครูใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ครูจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน ครูกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ ครูสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ครูมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระเดช กล้าขันธ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะความเชี่ยวชาญในวิชาชีพของครูสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยพบว่า สมรรถนะในสถานการณ์ปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีเพียงด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพเท่านั้นที่อยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสภาพที่พึงประสงค์ พบว่าครูมีความต้องการ

พัฒนาสมรรถนะทุกด้านให้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านจริยธรรมฯ การบริหารจัดการห้องเรียน และการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสภาวะจริงและเป้าหมายที่ต้องเร่งพัฒนา

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์

2.1 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อาจเป็นเพราะว่าตามรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจากข้อสรุปผู้ทรงคุณวุฒิ จะเห็นได้ว่า ได้กำหนดสาระ ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเป็นสำคัญ มีพฤติกรรมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนการสอน การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถโต้ตอบได้ เช่น Google Classroom, meet การใช้แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้แบบอินเทอร์แอคทีฟที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ เช่น Kahoot! หรือ Quizizz การใช้เครื่องมือที่สื่อสารได้ทันที ผู้เรียนมีการวัดและประเมินตนเองอย่างมีคุณภาพ นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับ ชัชญาภา วัฒนธรรม (2565) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบสมรรถนะในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่ารูปแบบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนรู้ตามกระบวนการผ่านการจัดกิจกรรมตามการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะให้ผู้เรียนมีบทบาทหลักในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีรากฐานแนวคิดมาจากการศึกษาที่เน้นสร้างองค์ความรู้ใหม่มีกิจกรรมด้านการรู้คิดและกิจกรรมด้านพฤติกรรมมาเกี่ยวข้อง ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนทั้งทักษะการคิด ภาษา และเทคโนโลยี เป็นการนำวิธีการสอน เทคนิคการสอนที่มีความหลากหลายมาใช้ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้เป็น เพื่อนำไปปฏิบัติแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงประกอบอาชีพได้ในอนาคต นับได้ว่าเป็นรูปแบบการเรียนรู้หนึ่ง ที่สอดรับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามรูปแบบมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีมาก สามารถนำมาใช้เพิ่มสมรรถนะให้กับครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อริยา คูหา และคณะ (2562: 4-5) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า หมายถึง กลวิธีการสอนที่ผู้สอนใช้ในการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนตื่นตัวได้ลงมือกระทำ เช่น ได้ฝึกฝน ฝึกภาคปฏิบัติหรือโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ได้แนวทางการเรียนรู้ (Learning How to Learn) ฝึกหาความรู้และแก้ปัญหาได้ฝึกคิด ค้นคว้า จนเกิดความรู้จริงและตัดสินใจได้เอง มีรูปแบบสอนน้อยลง เรียนให้มากขึ้น (Teach Less, Learn more) ทั้งนี้ผู้สอนต้องสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดเป็นแสงไฟแห่งการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดกลยุทธ์ สื่อและเทคนิคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนที่ดึงดูดและสร้างจิตผูกพัน (Engagement) ในการเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดที่จะส่งผลให้เกิดการเติบโตทางปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถานศึกษาควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ไปใช้ เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนเกิดผลสำเร็จ ควรดำเนินการตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในคู่มือการใช้รูปแบบ เริ่มจากการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยครูและผู้บริหารจะต้องมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดใจรับฟังเพื่อนครู ตามรูปแบบที่ต้องการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2. ครูควรพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับวิชาอื่น ๆ ที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริง เช่น การทดลอง การพูด การอภิปราย สร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ ได้

3. ครูและนักเรียนควรมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้และพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ควรให้สื่อให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน ใช้สื่อที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง เช่น รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ข่าวสารที่เกิดขึ้นจริง มีการประเมินสื่อและนวัตกรรม

4. สถานศึกษาควรจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผล ตามการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควรให้ผู้เรียนวัดและประเมินผลตนเอง สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล วิเคราะห์ผลของการวัดและประเมินอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทสถานศึกษา เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ โดยอาศัยแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อทำความเข้าใจกลไกและเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรูปแบบออนไลน์ และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

จิระเดช กล้าขยัน. (2563). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพของครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์. ปรัญญาศึกษามหาบัณฑิต การบริหารและพัฒนาการศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต การบริหารและพัฒนาการศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชัชฎาภา วัฒนธรรม. (2565). การพัฒนารูปแบบสมรรถนะในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกครูสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา, 1(1): 43-44.

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียนและการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 11(2): 75-76.
- นภาพร จำเมืองฮาม. (2563). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต การบริหารและพัฒนาการศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). สร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศักดิ์รินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก: กรณีศึกษาศหวิทยาเขตสตึก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต การบริหารและพัฒนาการศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2555). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5 มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สิริพร เสมาทอง. (2564). เอกสารประกอบการสอน รายวิชา การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี. (2559). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning). สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2565, จาก [https:// backend.ubn1.go.th/uploads/files/supervisor/Download/ active_learning.pdf](https://backend.ubn1.go.th/uploads/files/supervisor/Download/active_learning.pdf).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก : ถอดบทเรียนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมลวรรณ วีระธรรมโมและคณะ. (2559). สอนอย่างไรให้นักศึกษามีความสนใจในการ เรียนรู้: การ จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อริยา คูหา และคณะ. (2562). โลกที่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ที่ผ่านสู่ Active Learning. วารสารศึกษาศาสตร์, 30(2): 1-13.
- HREX.asia. (2562). การพัฒนาองค์กร (Organization Development: OD) ให้ก้าวสู่. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190610-organization-development-od/>.
- MacMillan, J.H. and Schumacher, S. (2001). Research in Education. A Conceptual Introduction. 5th Edition, Longman, Boston.